

Судовий допит особи, залученої до проведення НСРД

Дмитро НИКИФОРОВ,
адвокат, керівник практики
кримінального права
Barga Law Firm

Після проведення негласних (слідчих) розшукових дій (далі – НСРД) у кримінальному провадженні слідчі допитують залучених до їх проведення осіб як свідків. Допит таких осіб у процесуальному статусі свідка узгоджується з ч. 2 ст. 256 Кримінального процесуального кодексу України: «Особи, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, можуть бути допитані як свідки».

Під час досудового розслідування також виникають ситуації, коли слідчий визнає допитаного свідка потерпілим. Наприклад, залучена до проведення контролю за вчиненням злочину особа надає для помітки власні грошові кошти. Після проведення НСРД слідчий під час обшуку вилучає грошові кошти, а особа звертається із заявою про визнання потерпілою, щоб отримати право подати цивільний позов та отримати відшкодування.

Начебто звичайна ситуація, яка не викликає труднощів під час досудового розслідування. Питання виникає у процесі судового розгляду, оскільки процедура участі свідка та потерпілого в судовому засіданні відрізняється. Тож за якими правилами допитати особу в судовому засіданні: за правилами допиту свідка чи потерпілого?

Роль потерпілого

Відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 56 КПК України, потерпілий має право під час судового провадження брати участь у судовому провадженні та безпосередній перевірці доказів. Фактично потерпілий може перебувати в залі суду протягом усього часу проведення судових засідань, висловлювати свої зауваження щодо доказів та надавати покази. Водночас свідка викликають на

конкретне судове засідання з метою отримати покази, після чого за замовчанням головуєчий має видаляти свідка із зали судового засідання. Свідок може бути залишений у залі судового засідання лише на вимогу суду (ч. 15 ст. 352 КПК України).

Потерпілий допитується в суді за правилами допиту свідка. Однак КПК України не передбачає право сторін кримінального провадження проводити з'ясування достовірності його показань, як це передбачено у випадку допиту свідка.

Роль свідка

Роль свідка обмежується лише наданням показів суду. Причому свідок розповідає про події, які сприймав безпосередньо. Саме тому він не може брати участь у дослідженні доказів під час судового розгляду, щоб надати суду неупереджені покази. З огляду на зазначене, ст. 346 КПК України передбачає, що перед початком судового розгляду головуєчий дає розпорядження про видалення свідків із зали судового засідання. Законодавець створив таке правило, щоб зберегти свідка від інформації, яка може вплинути на його свідомість. Оголошення прокурором обвинувального акта, надання показань обвинуваченим, дослідження інших доказів може вплинути на свідка та змусити його змінити покази, надані раніше.

Крім того, сторони кримінального провадження мають додаткові можливості проводити з'ясування достовірності показань свідка (ч. 1, 2 ст. 96 КПК України):

- ставити свідку запитання щодо його можливості сприймати факти, про які він дає показання, а також щодо інших обставин, які можуть

мати значення для оцінки достовірності його показань;

- надати показання, документи, які підтверджують його репутацію, зокрема щодо його засудження за завідомо неправдиві показання, обман, шахрайство або інші діяння, що підтверджують нечесність свідка.

- ставити запитання щодо наданих раніше показань, які не узгоджуються з його теперішніми показаннями (ч. 4 ст. 96 КПК України).

Таким чином, КПК України відкриває широкі можливості для сторін кримінального провадження у питанні дискредитації свідка. Натомість процесуальний статус потерпілого у такому випадку буде вигідний як для прокурора, так і для потерпілого (від захисту не буде зайвих запитань).

Процесуальна колізія

Уявімо ситуацію: під час судового розгляду кримінального провадження за ч. 3 ст. 368 КК України суд досліджує відеозапис, на якому обвинувачений одержує від особи, яка проводила НСРД, неправомірну вигоду. На судовому засіданні присутній потерпілий, який фіксував на приховану камеру передачу неправомірної вигоди та допитувався щодо цих обставин як свідок.

Потерпілий реалізовує своє право на участь у дослідженні матеріалів НСРД та разом з іншими учасниками переглядає наданий прокурором відеозапис. Після цього він надає відкориговані покази, враховуючи побачене на відеозаписі та почуте від інших осіб. У такому випадку особа вже не розповідає про події, які вона сприймала безпосередньо.

Однак, якби цю особу допитували в суді, відповідно до ст. 352 КПК України за правилами допиту свідка,

вона не мала б права перебувати в судовому засіданні, брати участь у дослідженні доказів, слухати пояснення сторін кримінального провадження. Також, ймовірно, сторони кримінального провадження могли б скористатися правом щодо дискредитації показів свідка.

Різний процесуальний статус потерпілого та свідка зумовлює різні порядки допиту. Також відрізняються можливості сторін кримінального провадження у взаємодії з такими особами в судовому засіданні. Виникає процесуальна колізія: чи видаляти потерпілого із зали судових засідань?

Якщо видаляти, порушується його право на участь у судовому провадженні (ч. 3 ст. 56 КПК України). Якщо залишити, то суд отримає відкориговані покази, а захист позбавлять можливості дискредитувати особу.

Вважаю, що присутність у судовому засіданні потерпілого, допитаного на досудовому розслідуванні щодо обставин проведення НСРД як свідка, під час дослідження доказів суперечить вимогам, зазначеним у ст. 346 КПК України. Відповідно до цієї статті, перед початком судового розгляду головуєчий дає розпорядження про видалення свідків із зали судового засідання. Тому таку особу слід видаляти із зали судового засідання принаймні на час дослідження матеріалів НСРД.

У протилежному випадку така особа фактично надаватиме покази про події, які були предметом дослідження у процесі судового розгляду. Це призведе до порушення принципу забезпечення права на захист (ст. 20 КПК України) та досягнення завдання кримінального провадження у частині забезпечення неупередженого судового розгляду. [M](#)

